

מ"ההכשרה" ביוון

לפלשתינא על אוניית המעפילים "חביבה רייך"

סיפור העלייה לארץ של רוסו יצחק

המלחמה הסתיימה – ומה עכשיו?

"מה אני עושה עכשיו? לאן אני הולך?" שאלתי את עצמי ביושבי בפארק הלאומי באתונה. ביוני 1945. הייתי בן 26. על סף יאוש מוחלט - ללא משפחה, רכוש או עבודה. הגרמנים הסתלקו מיוון, ב-12 לאוקטובר 1944. גם הבולגרים שסייעו להם להשמיד באכזריות את כל קהילות יהודי יוון של מקדוניה וטראקיה – יצאו. המלחמה נגמרה. מכל משפחתנו הענפה ומעיירת הולדתי, סרס שבמקדוניה, שרדו מעטים מאוד, אחי עימנואל ואני ביניהם.

הרמתי את עיני כמבקש "מאיין יבוא עזרי?" ואני רואה מולי את יוסף מזרחי, מאתונה, שהכרתי בפרטיזאנים בפלופונס.

"יוסף!" קראתי לו. הוא התקרב אלי. התחבקנו ונזכרנו בקורות אותנו בהרים.

ליוסף ולמשפחתו שיחק המזל, והם שרדו בעזרת יוונים טובים שהסתירו אותם בתקופת המלחמה.

"אני הולך לפלשתינה" הוא אומר לי בהתלהבות, "סוף לרדיפות ולהשפלות! נקים שם מדינה יהודית חופשית ונגן על עצמנו בעת הצורך!"

באותו הרגע נפקחו עיני והחשיכה שהייתי שרוי בה התמלאה אור.

"אני בא איתך!" אמרתי מייד.

בקוצר רוח חיכיתי שיעברו השעות עד לפגישה שקבענו בערב ברחוב "איפיטו אנה" (איפיטו1). הקדמתי לבוא למקום. יוסף עוד לא היה שם. חיכיתי. היתה במקום קבוצה קטנה של צעירים שלא הכרתי הם היו במצב רוח מרומם דיברו יוונית וצחקו בקול.

"מי כל החברה האלה?" שאלתי את יוסף ברגע שהגיע.

"אלה משלנו" ענה לי "כולם יהודים ששרדו וכולם לעלייה". צמרמורת של שימחה חלפה בגופי. יוסף הכיר לי אותם. בשיחה שמעתי מכל אחד מה עבר עליו ואיך ניצל.

שליח מהארץ, מ"עלייה ב'", (-עלייה בלתי ליגאלית, לפי הגדרת הבריטים), בשם בובק, הגיע ותידרך אותנו. הוא ביקש שלמחרת נתייצב בחווה בשם: "קטימה צאקונה" (חוות צאקונה) שהיתה מחוץ לאתונה. משם נתארגן לעלייה.

ה"הכשרה" בקטימה צאקונה (ktima tsakona)

למחרת התייצבתי במקום השכם בבוקר. בובק קיבל את פני. שם כבר חיכתה קבוצה קטנה של נערים ונערות, שאת חלקם פגשתי והכרתי ביום הקודם.

חוות צאקונה היתה חווה חקלאית נטושה, עם מבנים קטנים שהשתרעה על פני שטח רחב. בקצה החווה התגורר בבית קטן ברבה קוסטה ושתי בנותיו איריני וקאטינה, צעירות בנות 18 בערך. הן באו אלינו לעיתים קרובות ואף מצאו להן בני זוג שאיתם עלו ארצה בהמשך.

חולקנו בקבוצות קטנות למבנים. כולם מדברים יוונית. ולכל אחד סיפורו האישי העצוב מן המלחמה. רבים ניצלו הודות ליוונים טובים שעזרו להם בכל מיני דרכים בתקופת המלחמה. ביניהם היו גם מספר בחורים שלחמו כמוני עם הפרטיזאנים נגד הגרמנים.

למקום התחילו להגיע צעירים וצעירות, עם מספר מקועקע על זרועם, שורדי מחנות ההשמדה. אלה שראו במו עיניהם את העשן היוצא מן המשרפות שבהן עלו בני משפחותיהם האהובים באש. בפניהם ניכר הסבל הרב שעבר עליהם. הם מיעטו לדבר ונטו להתבודד. לראשונה שמעתי עדויות ממקור ראשון על העינויים שעברו ע"י הגרמנים ובמיוחד מבנות צעירות שעל גופן נעשו ניסויים אכזריים. יום יום נוספו אנשים מהמחנות. האווירה היתה קודרת.

התחילו להגיע הסלוניקאים שהיו הרוב בהכשרה. הם דיברו יוונית ולאדינו.

בהתחלה באו שלושה חברה חסונים, אבל כחושים, וניגשתי אליהם. ברוך אלמלך, צ'יקו אליעזר ודוד סאראגוסי. איתם בא גם מלאך יעקוב, הידוע כרואיקו. הוא דיבר פולנית ושר באידיש. כמו כן, הגיעו שני האחים ארדיטי סמיקו ויעקוב, וג'אקו רזון ה"בוקסר" המפורסם ואישתו בלה. היוונים רעדו מפחד כשראו אותו. כמו כן הופיע בחור שנראה לי מוכר. קאלאמרו, כרגיל, שיכן אותנו באחד המבנים. בערב כשהלכתי לשוחח איתו מקרוב, איך שנפגשנו נזכרנו שהכרנו באחד המפגשים של המחתרת היוונית בזמן הכיבוש EAM. זה היה ג'אקו יחזקאל.

הגיעו גם שני האחים: סאפורטה רפאל וראול. ראול היה יושב ראש אירגון "ניצולי מחנות ההשמדה" במשך תקופה ארוכה.

בהמשך באו שני האחים בוטון אלברטו וליאון ואיתם אלברטו פלורנטיין שלימים היה שותפי לחדר. הגיעו גם בן עוזיו משה ובן עוזיו גבי. לכולם מספר על הזרוע. הם סיפרו על הזוועות שעברו, השפלות ומכות רצח מידי הנאצים שהתעללו בהם לשם הבידור.

קבוצה קטנה הגיעה מלאריסה. מקומוטיני ומערים אחרות הצטרפו אלינו בחור
מלומד בשם יעקוב ג'יברי ועוד. בערב כשישבתי איתו התרגשתי מסיפור
ההשרדות שלו באשוויץ, משם הצליח לברוח בזמן "צעדת המוות" הידועה.

השליח בובק נתן לחווה את השם: "הכשרה". אני, עם מעט העברית שידעתי,
הייתי המתורגמן. כל מי שבא נוסף עלי ידי לרשימות של בובק.

הוא הביא דגל ישראל שהוצב על תורן במרכז המחנה, שם שרנו ביחד את
ההימנון הלאומי "התיקווה".

התחלנו לארגן את חיי היום יום: בובק נתן
תפקידים לאנשים. איש הקשר שלו היה פפו
כהן, שהעביר את ההוראות שלו לכולנו. פפו
היה איש רציני ולא ניתן להתקרב אליו
ולהתיידד איתו. לעומתו היה סדרן העבודה,
פפו קאלאמרו, אדם חייכני, חברותי
ומתפשר. הוא בא עם אישתו שושנה. מהיום
הראשון התיידדנו. שוחחנו והחלפנו דעות.
דנו בדרכים לשפר את השהייה בהכשרה.
פפו קאלאמרו, למעשה, היה המנוף של
ההכשרה. הוא שקבע וחילק את התפקידים
לכולם. הבחורות ניקו, בישלו וכיבסו.
הבחורים יצאו ליער הסמוך להביא עצים
להסקה, לבישול ולכביסה.

צמוד למבנים היה מעין אולם מוארך ששימש כחדר האוכל. היו בו שולחנות
ארוכים וספסלי ישיבה. התכנסנו בו לשלוש הארוחות היומיות. הבחורות סידרו
בניהן תורנות להכנת המזון, הגשתו וניקוי כללי.

אחראית על אספקת המזונות – הפרודוקטים - היתה מתילדה. היא ידעה מעט
יוונית ועליה לא ידענו הרבה. אחרי שהביאה את המזונות מאתונה היתה
הולכת.

למדנו גם עברית. המורה היה שאריק מקיבוץ בית השיטה. בחור חסון שלמד
כמה מילים ביוונית ואפילו השתתף איתנו בערבים כשהתכנסנו בחצר דיברנו
ושרנו. הוא רקד איתנו רמבטיקו ותרם הרבה לאווירה שמחה בהכשרה.

יחד עם כמה אוהדי כדורגל, הקמנו שתי קבוצות: "מכבי" ו"הכוח". זה גרם לכך
שהבחורים המכורים לכדורגל התחילו להתחמק ממילוי המטלות שלהם על מנת

לשחק. קאלאמרו קרא לנו "עצלנים" *tembelides* ולקח לו זמן ומאמץ להחזיר אותם לתפקידים שלהם בהכשרה, לרוב ללא הצלחה.

פעמים רבות הגיע לביקור שליח נוסף, שרגא מקיבוץ שפיים. את רוב הזמן בילה במישרד עם בובק בהתארגנות לקראת העלייה. לא נודעו לנו יותר פרטים עליו.

באחד הימים כשפרקו פחי ריבה, נפתח פח אחד וג'אקו יחזקאל שהגיע להכשרה לפני ימים אחדים והתידדנו, חמד לצון, שלח את ידו לריבה שנשפכה ומרח אותה על מיצחו של הבחור שעמד לידו. הבחור הפגוע התחיל לבכות בקול. בובק יצא ממשרדו וניגש אליו וכששמע מה שקרה, והבחור הצביע באצבע מאשימה על ג'אקו יחזקאל, הוא החטיף לו סטירת לחי מצלצלת. לרגע היה ג'אקו יחזקאל המום ואז אמר ביוונית: "לי? סטירה?! בחיים שלי לא קיבלתי סטירה מאף אחד! גם לא מהגרמנים!" תפס את בובק בזעם והפיל אותו ארצה באומרו: "בובק! עכשיו אתה מת!" הוא שלף אולר מכיסו והרים את היד. "תגיד שמע ישראל בפעם האחרונה!" אמר לבובק. כולנו עמדנו מסביב המומים. הבחורות צרחו בהיסטריה. באותו הרגע היה בי דחף לעשות משהו. נפלתי על ברכי לידו, חיבקתי ונישקתי אותו, תפסתי את ידו המונפת עם האולר כשאני מתחנן: "אל תעשה את זה, ג'אקו!" הוא הסתובב, הביט בעיני ואז השליך את האולר, שיחרר את בובק ואמר: "אני לפלשתינה, לא בא!" פנה לכיוון השער ונעלם מבלי לקחת את חפציו האישיים. בובק המושפל קם ומבלי לומר מילה הסתגר במשרדו. ג'אקו לא עלה מעולם ארצה.

מאירגון "אונרא" של האו"ם הגיעו מדי פעם משאיות עם מצרכים ודברי מזון. פפו קאלאמרו היה שולח בחורים לפרוק את המטענים למחסנים. אנשי "אונרא" גילו שהבחורים נהגו "לסחוב" כל מיני פרודוקטים כמו סיגריות, שוקולדים וקונסרבטים. הם דיווחו על כך לבובק.

בובק הכועס אסף את כולנו בחדר האוכל והזהיר אותנו בתקיפות וברוגז רב להפסיק "לסחוב" ולבצע את העבודה בנאמנות. טון דיבורו נשמע לברוך אלמלך תוקפני ומאיים מדי והוא התלוצץ והצדיע במועל יד ואמר: "הייל היטלר!" כלנו פרצנו בצחוק. אבל בובק החוויר והודיע בצורה חד משמעית: "כולם הביתה, אין הכשרה! אין בשבילכם פלשתינה!" למחרת כבר לא הגיעו פרודוקטים ואנחנו היינו בפני סכנה שנגוייס מייד לצבא היווני.

אחרי יום יומיים שההכשרה נשארה ללא אספקת מזון, והאווירה היתה של קדרות וייאוש, פנה אלי בחור בשם לויקו לוי (הצייר) שהיה שם עם שני אחיו, ג'וג'ו וגיום, והציע שניסע לאתונה למנהל הראשי של הסוכנות, שקנאי, על מנת להתנצל ולבטל את רוע הגזירה. באנו למשרדו של שקנאי. אנחנו דיברנו יוונית והמתורגמנית תירגמה לעברית. ביקשתי שתשאל את שקנאי: "איך ננהל את

השיחה, כאחים או כמנהל עם הנתינים שלו? "שקנאי ענה מייד: "כאחים".
התנצלנו על התקרית והוא קם חיבק אותנו ואמר: "תחזרו והכל יהיה בסדר".

בהכשרה חיכו לנו בקוצר רוח, וכשחזרנו והודענו להם על "הסולחה", התפרצו
כולם בצעקות שימחה. התחדשה התיקווה. השכם בבוקר, למחרת, כבר הגיעה
מתילדה עם משאית מלאה פרודוקטים והבנות התארגנו מייד להכנת הארוחה.

כעבור ימים מספר הגיעה קבוצה של צעירים וצעירות מקרקירה-קורפו. הם
דיברו איטלקית ושרו כל הזמן שירים באיטלקית, למרות הייסורים שעברו
במחנות ההשמדה. ביניהם היה בחור גבוה בשם מרקו. טיפוס אלים שנהג
להתנפל על אנשים ללא סיבה. כאשר דווח על כך לג'אקו רזון, הוא ניגש אליו
ודרש ממנו בתוקף לשנות את התנהגותו. למרבה הפלא זה עבד! מרקו השתנה
ללא הכר.

מטבע הדברים התפתחו קשרי אהבה בין הצעירים והצעירות שהכירו שם.
עלה הרעיון להשיא אותם לפני העלייה. ובעזרת הקהילה של אתונה התארגנה
קבוצה של 10 זוגות שנישאו באותו היום בהכשרה, בהשתתפות אורחים
מאתונה. לכלות הביאו שמלות לבנות ורב הקהילה ניהל את הטקס ונתן את
ברכתו. היתה גם מסיבת חתונה שמחה באותו הערב, עם כיבוד, שתייה, שירים
וריקודים. כל אחד מהזוגות קיבל דירה בנפרד.

על שימחת החתונה האפילה הידיעה העצובה שלחלק מהזוגות לא יהיו ילדים
משלהם היות והנשים היו ניצולות הניסויים של מנגלה הארור.

"מתי תהיה כבר העלייה?" שאלנו יום אחד את השני. כל כך רצינו להגיע כבר לארץ! שמענו מבובק על ה"הגנה" ועל המאבק של היישוב בארץ נגד הבריטים. קצרה רוחנו להצטרף אליהם למאבק לשיחרור הארץ משילטונם האכזר.

בחודש נובמבר 1945, התפשטה שמועה שהגרמנים עומדים לחזור. האמהות שילדיהן ניצלו מיהרו לשלוח אותם להכשרה. ותוך ימים מספר התארגן משלוח של כ-150 עולים, רובם ילדים ונוער. שהועלו על אוניה בשם "איוס דימיטריוס". ביקשתי מבובק להצטרף אליהם. הוא חיך ואמר: "אני צריך אותך כאן".

הייתי מאוד פעיל חברתית בחיי היום יום בהכשרה. שרתי בליווי הגיטרה שלי שירים ביוונית ובלאדינו מבית אבא, ורואיקו שר באידיש. הפכנו לצמד הבדרנים של המקום ותרמנו לעליית המורל. אלינו הצטרף חיים רפאל שהביא איתו את האקורדיון שלו. גם ג'וג'ו-ג'אקו לוי הפתיע אותנו במפוחית-פה קטנטונת – פיקולו, ותמיד גנב את ההצגה בנגינתו. הוא חיבר שיר הומוריסטי: **batirides** - "תפרנים" שהפך מהר מאוד להימנון של ההכשרה. יחד עם רואיקו, שהתגלה כשחקן תיאטרון מעולה, העלינו מעין מחזה קטן על החיים במחנות בתקופת הכיבוש. אני חיברתי שיר על ההווי שלנו וקראתי אותו לחברה. אנשים התחילו להעלות חיוכים על פניהם ושכחו קצת את תלאותיהם וסיבלם.

בקרבת מקום היתה טאברנה קטנה אליה הגיעו כל ערב פועלים יווניים. יחד עם כמה מהגברים שבינינו נהגנו להצטרף אליהם מידי פעם. התיידדנו, והוצאנו את פרוטותינו המעטות על שתייה. שתינו ושרנו ביחד. המשקה היחידי היה היין היווני העממי בטעם שרף אורנים שנקרא: "רצינה". שתייתו גרמה להתרוממות רוח ושימחה. היינו חוזרים להכשרה בשעות הקטנות של הלילה.

ככה נמשכה השיגרה בהכשרה עד חודש מאי 1946.

סוניון – מחכים ליום העלייה ואני פוגש את אישתי לעתיד

התחלנו לחוש באוויר הכנות ממשיות לקראת העלייה.

היה צורך לפנות מקום בהכשרה לעוד ניצולים שהגיעו והתכוונו לעלות איתנו לארץ. במאי 1946 התחילו להעביר את החברה מההכשרה בצאקונה, לחוף שנקרא סוניון. הוסענו בקבוצות, במשאית של הצבא האנגלי שבה נהגו בחורים יהודים.

לסוניון הגיעה גם קבוצה של צעירות מהמקלט לבנות שהוקם באתונה "סטטי steyi קוריציון" – גג לבנות. הן שוכנו באוהלים שהקימו שם אנשי עלייה ב'.

אני הגעתי לסוניון בין האחרונים. כשהגעתי עשו לי החברה קבלת פנים נלהבת וקראו: "רוסו! רוסו!"

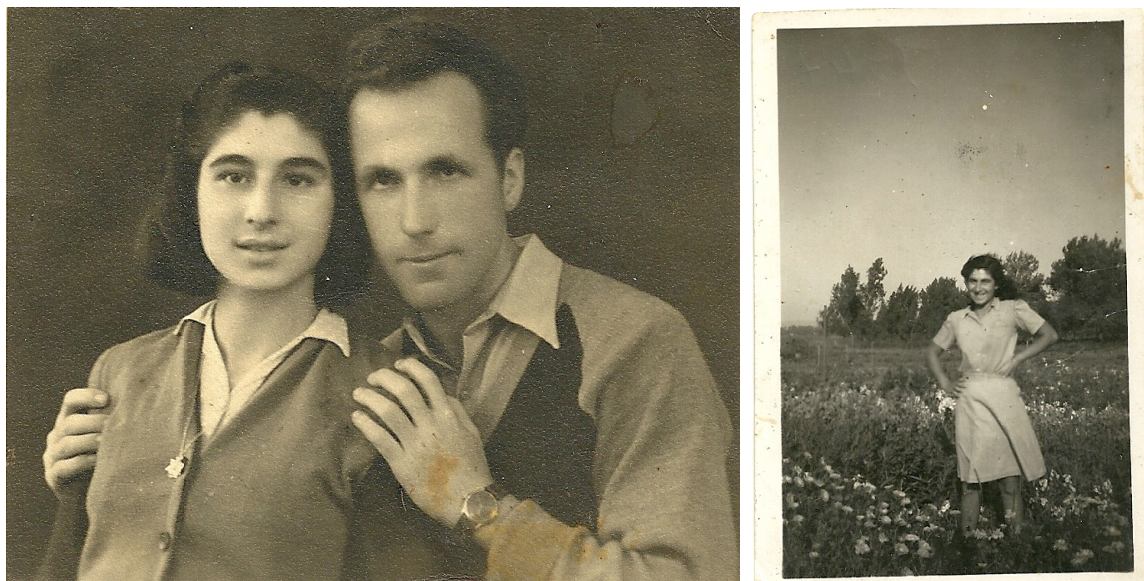
אז ניגשה אלי נערה מבנות ה"סטטי", שחורת שיער עם עיניים רושפות. הביטה בי במבט תמים ובחיוך ואמרה ביוונית: "אה, אז אתה הוא ה"רוסו"? (התברר שהנערות כנראה הזכירו אותי ואת פעילותי בהכשרה בשיחותיהן).

באותו הרגע התפרצו מליבי הרגשות שהצטברו בתוכי. רגשות שלא יכולתי להרשות לעצמי להרגיש ולבטא בזמן המלחמה כשמטרתי העיקרית היתה לשרוד את הרדיפות והמאסרים. משהו בי התעורר פתאום וענית: "כן, אני רוסו". הושטתי לה יד ידידותית והיא הציגה את עצמה: "רינה ליצי".

בערב חיפשתי אותה. היא היתה באוהל עם החברות שלה. כשראתה אותי התקרבה אלי, יצאנו לטייל והתחלנו לשוחח. היוונית שבפיה הרשימה אותי מאוד. היא היתה בת 16, נולדה וגדלה באתונה. המלחמה קטעה את לימודי

התיכון שלה בראשיתם. רינה סיפרה על משפחתה, על אחיותיה הצעירות ממנה שניצלו הודות לתושייה של אימן. בכאב רב סיפרה על אביה שנתפס ע"י הנאצים ונשלח לאושוויץ ומשם לא שב. ואני סיפרתי לה את הקורות אותי עד עכשיו.

למרות הרגשות שהתעוררו בי, למען האמת, לא היו לי אז תוכניות מיוחדות לגביה...אולם האהבה ניצחה, ולבסוף, כעבור זמן ועם העלייה לארץ הפכנו בכל זאת לזוג, נישאנו והיא היתה לאם שני ילדיי: מזל ופינחס.

בסוניון, הרגשנו שמתקרב היום שבו נעלה על אונייה שתוביל אותנו לארץ, אך לא ידענו פרטים על המועד המדויק. הציפייה היתה דרוכה.

ימי ההמתנה לעלייה עברו לאט. גרנו באוהלים. התרחצנו בים, ובערבים התאספנו סביב מדורה. שאריק לימד אותנו שירים בעברית: "הבאנו שלום עליכם", "הבה נגילה" "שימי ידך על ידי" ועוד. השיר "את חכי לי ואחזור" ריגש אותי מאוד ולמדתי מפי שאריק את המילים ושרתי אותו לחברה בעצמי.

לקראת סוף מאי ביקש בובק מכולם לעשות ניקיון כללי: מסביב לאוהלים ובתוכם כדי לקבל פני מכובדים שיבואו לבקר מהקהילה באתונה.

יום אחד נסעתי לבקר את אחי באתונה כדי להיפרד ממנו, ומאחר ורינה נסעה לבקר את אמה, אחרי שנפרדתי מאחי, הלכתי לכתובת **melidoni 2** לחפש אותה. אמה אמרה לי שבדיוק עכשיו היא חזרה להכשרה בסוניון.

חזרתי לסוניון. זה היה ב-2 ליוני 1946 לפני רדת החשיכה קרא לי בובק "אני מחפש אותך!" אמר. "תאסוף את כל החברים ברחבה, כי האורחים מאתונה אמורים להגיע בכל רגע". זאת היתה, למעשה, הטעייה.

סוף סוף יוצאים לדרך – אל "חביבה רייך"

בשעת דמדומים, צילצל פעמון הגונג וכל הנוכחים במחנה סונין נקראו בדחיפות להתאסף שוב ברחבה. בתוך דקות ספורות עמדנו כולם שם. בובק ביקש ממני לעלות על הצוק הקרוב. וכשהגעתי למעלה הוא קרא אלי: "תגיד להם: למולדת!" ואז קראתי ביוונית: "GIA TIN PATRIDA!" פרצה מהומה. כולם קפצו, זרקו כובעים למעלה, התחבקו וצעקו משימחה. וכשנרגעו מעט המשיך בובק (ואני מתרגם להם): "מרגע זה, כולכם מבצעים פקודות של ההגנה. ללא שאלות!"

קיבלנו שקית ריקה וניתנה הוראה לגשת לאוהלים במהירות ולשים בה רק את הדברים החשובים ביותר, ולשוב מייד לרחבה. כל אחד קיבל שתי דיסקיות עם מספר זהה – אחת לקשור על השקית והשנייה לתלות על הצוואר.

הועמדנו בשורה עורפית. כמאה בחורים, צעדנו אל החוף שם חיכו לנו שני כלי שיט: האונייה – "חביבה רייך" ולידה סירה קטנה יותר בשם "רפי" כשעליה שני ימאים יוונים ושני שליחים מהארץ. אותי שלחו לעלות יחד עם יותר ממאה בחורים על ה"רפי". היתר, מבוגרים והנשים, כ 343 מעפילים, הצטופפו על "חביבה רייך".

ישבתי בסירה שפנתה לעבר הים. הבטתי לעבר האורות המתרחקים של חופי יוון. ברגעים האלה עברו במחשבתי כל חיי במולדת שאני עוזב עכשיו בדרכי למולדתי החדשה. את חברי היוונים ללימודים, לבילויים ולטברנות וללחימה בפרטיזנים... היתה זו הרגשה משונה של שימחה מהולה בצער. לא היה זה קל להתנתק מהארץ שבה נולדתי וגדלתי ושאותה אהבתי ולהפליג אל הבלתי נודע. התנחמתי במחשבה האידיאולוגית שאני הולך להשתתף במאמצי היישוב הלוחם בארץ על מנת להקים מדינה חופשית לעם היהודי.

ה"רפי" ו"חביבה רייך" נפגשו אחרי כמה שעות של הפלגה באי בודד ולא מאוכלס שבים האגיאיים. הורשינו לרדת מהסירות ולהתרחץ בים. אני בחרתי להשאר ולהמתין על הסירה.

כעבור כשעה, המשכנו בהפלגה, כאשר קשר העין נשמר בין שני כלי השיט.

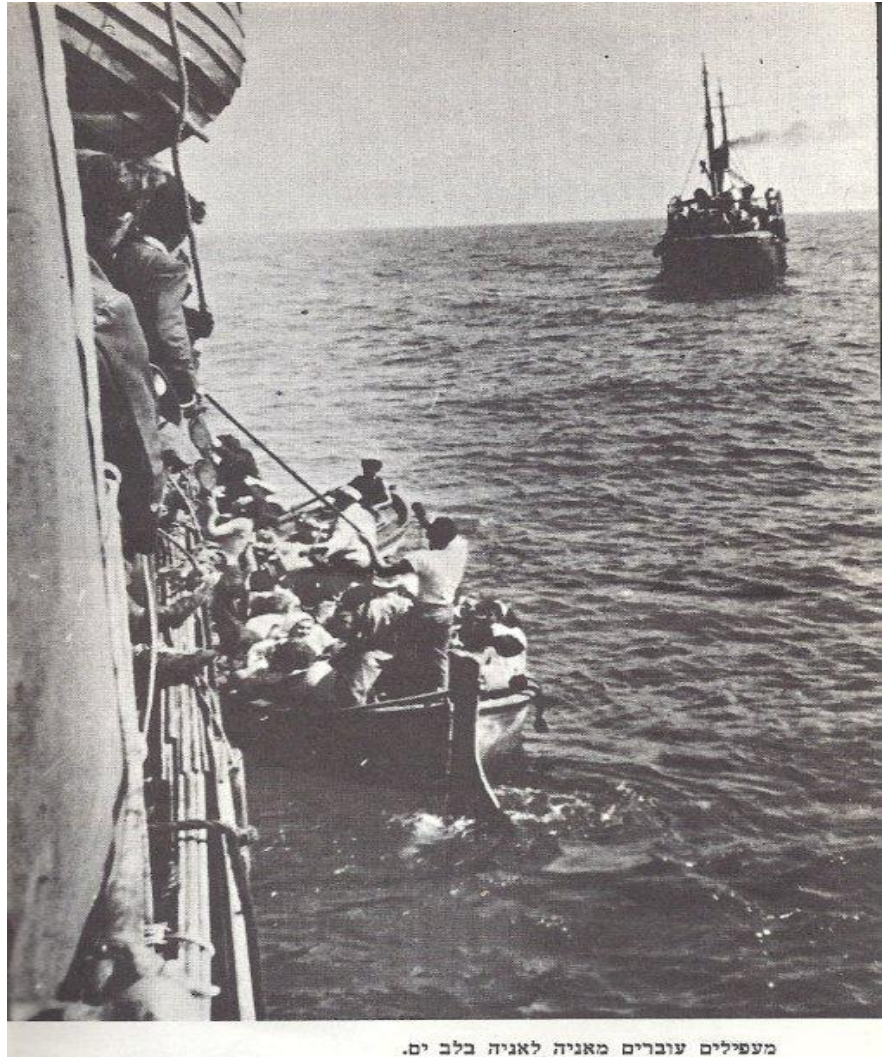

ההפלגה

ב-5 ליוני, 1946 נעצרה "חביבה רייך" בלב ים וה"רפי" התקרבה ונצמדה אליה. האוניות נקשרו זו אל זו בחבלים. בתוך דקות ספורות קפצנו מה"רפי" על ה"חביבה". במו עיני ראיתי כיצד הימאים היוונים מקבלים מידי איש הקשר שלנו את התשלום שלהם בלירות זהב בתוך שקית. הם לא טרחו אפילו לספור. השליכו את כובעיהם לים, עשו אחורה פנה ונעלמו בדרך חזרה ליוון. איתם חזרו חלק מהמלווים שלנו.

התקבלנו ע"י חברינו ומכרינו שהיו על הסיפון בצעקות שימחה ביוונית.

מעפילים עוברים מאניה לאניה בלב ים.

"חביבה רייך" המשיכה בדרך למולדת כשעל סיפונה 462 מעפילים. הרבה מעבר לקיבולת שלה.

אנשי הפלי"ם הישראלים הנהיגו אותה מעכשיו. למזלנו, הים היה שקט. ירדתי לבטן האונייה. משני צידי המעבר הצר, היו מעין מדפים עמוסי מעפילים. מצאתי את רינה על אחד מהמדפים משוחחת עם חברותיה. הצפיפות היתה כה גדולה שהתקשינו לזוז, הסתפקנו רק בהנף יד לשלום. חזרתי לסיפון והתיישבתי באיזור הקדמי מתוך ציפייה לראות את חופי הארץ בקרוב.

לפתע הבחנתי בצריחי מסגדים. התפלאתי. ניגשתי לאחד המלווים והפנית את תשומת ליבו למראה המוזר הזה. הוא הכיר את חופי הארץ וידע שלא נראו מהם מסגדים. מייד הבין שטעינו בדרך ואנחנו מתקרבים לחופי מצרים. הטעות תוקנה מהר והאונייה שינתה כיוון. זה שיבש לגמרי את לוח הזמנים שתוכנן ע"י אנשי העלייה בקפידה. התוכנית המקורית היתה להגיע לחופי ת"א בשבת

בבוקר. במקביל, ניתנה הוראה ע"י ה"הגנה" לתושבי ת"א לחסום לבריטים את כל הדרכים המוליכות לחוף ולהצטופף בו כדי שהעולים יוכלו לרדת מהאוניי ומייד ולהבלע ביניהם. כפי שעשו עם אוניות מעפילים קודמות.

לקראת הצהריים, יום ששי, ה7 ביוני 1946 שמענו וראינו מטוס בריטי חג מעלינו. אנשי הפלי"ם דאגו להסוות את האונייה בברזנטים והניפו דגל מצרי. המטוס נעלם לכמה דקות וחזר וחג מספר פעמים מעלינו. משהבנו שהתגלינו הנפנו את דגל ישראל ושלט ענק: **שמרו את השער פתוח – אין אנו האחרונים**

לא עבר זמן רב, ושתי משחתות נראו מתקרבות אלינו. אחת מהן נצמדה לאונייה וחיילים בריטים קפצו ממנה לסיפון. אנחנו פעלנו לפי ההוראה שקיבלנו מקודם: לא לדבר כלל ולא לענות לשום שאלות. ההתנהגות של החיילים לא היתה ידידותית כלל. הם היו תוקפנים, דחפו וצעקו, והזכירו לי את הגרמנים הברוטאלים.

האונייה נקשרה ונגררה לנמל חיפה. הגענו לארץ בשבת ה8 ליוני 1946 אחה"צ. וכך ראיתי את הארץ בפעם הראשונה בתור אסיר של הבריטים כשנכנסנו לנמל.

הורדנו לשטח הנמל. הועלינו על אוטובוסים שהובילו אותנו למחנה בעתלית. (המלווים הצליחו להתחמק ממעצר תוך התחזות לאנשי שירות בעזרת תעודות זיהוי שהוכנו עבורם מבעוד מועד).

מעפילים של חביבה רייך

חדר אוכל בהכשרה

מעפילים של חביבה רייך

הגעת "חביבה רייך" בעתונות:

הימים הראשונים בעתלית.

עתלית היה אמנם מחנה מוקף בגדרות תיל ובשמירה של שוטרים ערבים, אבל לא הרגשנו שם כאסירים.

HAPPY, ALTHOUGH BEHIND BARBED-WIRE : "Old" residents of the Athlit Clearance Camp (young men and women who have been brought in from previous ships) turning out to greet new arrivals from the "Haviva Reik." How many "illegal" immigrants have entered Palestine by way of Athlit it is impossible to say, but it is a matter that has caused gravest concern among the British.

b 2

הצריפים המוארכים שבהם שוכנו היו נקיים עם מיטות מסודרות.

בחדר האוכל הוגש בשפע אוכל משובח שלא בא אל פינו זמן רב.

ימינו עברו בהמתנה ובחוסר מעש מוחלט.

כעבור שבוע התחילו לשחרר קבוצות קבוצות. אני שוחררתי אחרי שבועיים עם קבוצה של כחמישה עשר מעפילים שהיו איתי בהכשרה. האוטובוס הוריד אותנו בצומת שבכביש הראשי ("הכביש הישן" חיפה – ת"א). הנהג הסביר לנו: לכו ישר ותגיעו לקיבוץ גבעת חיים. לאחר הליכה של כעשרים דקות בדרך חולית, הגענו לקיבוץ שחבריו ערכו לנו קבלת פנים לבבית ביותר.

הרגשתי שהגעתי הביתה.

בבית. צור משה, פבר' 2012

סבא יצחק מספר לקהל בצור משה על עלייתו מיוון אוק' 2011

I
ΚΤΗΜΑ ΤΕΛΕΝΑ
ΠΑΤΗΡΙΑ ΑΘΗΝΑ

Δεκέμβριος 1945 - Ιανουάριος 1946

ΤΕΜΠΕΛΗΔΕΣ. עמלני

Είπατος παιδιά στο καφενείο
ας δεχόμαστε οτι
κι όσοι δεν έχουν μαδαρί
γενε τα βοκάλια εδω παρον.

Η τελεγγία στην αγορά μας
κοινό ειπ' παραχρηστικό
πυρκαγιά εδω τα παιδιά μας
ποιος να βρει το γρατζικό.
Για αγορά γενε να βρούμε
πρέπει τον πιο τελεγγί
κι έτσι γαβρίζει να νοήσε
να τη περάσει λίγο.

Ελπιούμεν δε να μας κοτς
πως τ'αχα δε δουλεύεται
έχουνά ή πορπά
έλας να τη βγανύστε.
Ο αυτο πρέπει φοι παιδιά
να δέσονται, τωι άσχημία
δε κεινο που άρρωστο δε να μείνει
κοντα του ή γαστρίτις.

II
Αυτός που τους δίδους να παρη
πρέπει μετ'αυτη προσχη
που να κοτς ή να παρη
το σωμα τους σπαςί.

Εγώ να πω για μεριους
εotis να αναμύσταται
ή τους μαρους εν τωι κεικους
πρέπει να ξεφουσιζται.
Κ' πεττα εν ογα, ας ελγανόγια
αυτους που κινυγαν
ή τωι τελεγγιδας τωι δινε τωι
αυτ μαζι εχουν βαρει

Καθ' ή καζακός
πτο ή για τωι δω
άνοιξε παιδιά τα ματρία του
αυτοι εγώ εν το γρατζικό.

Δε μαγαζάει εγώ
αυτοι εινε τη, τελεγγιδας
δε κινυγαν εν το πωι
ή δεν μαρους να δεχεται
αυτοι δε δυο να πωι
να μας τα κάνουν ποιδας
εγώ να δε πρέπει να βρούμε
που να κάνουν τη κροκίδα.
Να μας να τωι καγα
δαν το μαγαζο ενος
για παρ'αυτ'ια ποζα
αυτος κι άγρος κανίνας

III

Μη βιάζεσαι για σελήνη
 σή' δέσφ τον παχάτο
 να σκεθείτε να μπου πείτε
 κάποιον άγρον πιο καπέτο.
 Να βάζετε τον άηλο
 καλώς θαυμάει κείτος
 τον ιέπερα ένα έσοτα
 ή δια πέφαι ή καίρος
 δεν πρέπει να είνε μέρος
 πρέπει να χε ή ούρα
 μόνον πως ο άβας ο έρβας
 είναι κορτά του φα' χαρά.
 βέβαις πως διαβένιται
 δια ποστίνε κάποιον άγρο
 ή παγε να που πείτε
 αν έρε τέλειη πιο μέγα.
 ο ίκείνη ο έρβας ο ίκείνος
 ή ο έρβας έρβας
 είνε καίρος μανάως
 ή ποστειν ή τον ποστ
 τους παρτίμεν αν δια πείτε
 διαίζτε γέρος ποστ
 μόνον άντεν δια έρε
 κατάνη για ποστ.
 τον ποστ τον έρβας
 αύνον νεκίαν ήρε
 δια μόνον ή άρβας
 να ποστίνε για άρβας.

IV

Ταίρια ή δια μια χαρά
 ο ποίος, τον διαβένιτα ποστ
 αύνον μόνον ή άρβας, έρβας
 ή ποστίνε γίνας ή ποστίνε.
 Τέρος ποστίνε τον έρβας
 με έρβας τον έρβας τον έρβας
 σαν τον έρβας άρβας
 να γίνε ο έρβας ο ποστίνε
 άντε τον έρβας τον έρβας
 δια πείρουν οι κείρος
 με μόνον ή καίρος
 κί άρβας κί άρβας.
 έρβας ποστίνε ποστίνε
 οι τέλειη έρβας
 για τον έρβας
 να έρβας άρβας.
 Πάρε τον έρβας τον έρβας
 έρβας έρβας έρβας
 ή αν μόνον ποστίνε
 δια μόνον έρβας.
 έρβας ποστίνε ή καίρος
 ή αν μόνον ποστίνε
 δια τον έρβας έρβας
 τον έρβας τον έρβας.

Ποστ

רוסו יצחק

מושב צור משה, אוגוסט 2012

טל 0508882732

נכתב ע"י בתו מזל

התמונות וקטעי העיתונות באדיבות מוזיאון ההעפלה בעתלית.